

עלון דו שבועי מס' 93 • פרשת וארא • כ"ו טבת ה'תשע"ב

זמני כניסת השבת: ירושלים 16:26-17:41 תל אביב: 16:41-17:42 חיפה 16:30-17:40

אבי מרגוליס

החרטומים

"וַיִּקְרָא גַם פְּרָעָה לַחֲכָמִים וְלַמְכַשְׁפִּים וַיַּעֲשׂוּ גַם הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִהְטִיהֶם כֵּן" (שמות ז, יא). כאשר פרעה נמצא במצוקה הוא מזמין את מיטב המוחות במגוון תחומים על מנת להמציא לו פתרונות להתמודד עם תופעת 'משה'. התורה מציינת את שמות הקבוצות שמוזמנות לאירוע הגדול, אולם מה טיבה של כל קבוצה היא לא טורחת לציין. כל הפרשנים, הדרשנים, החוקרים והמדרשים נקראו לדגל לנסות לפענח את ייחודה של כל קבוצה. התוצאות מעורבות למדי, הזיהויים מתבלבלים. וכולם נתקלים בשאלה הזועקת - מי בשם כל הספרות האנושיות הם החרטומים?

למעשה, החרטומים מופיעים רק בשלוש מאורעות תנ"כיים. הראשון - בפענוח חלומותיו של פרעה לפני פענוחו של יוסף. השני - בהתמודדויות מול משה ואהרן והמכות. והשלישי - בספר דניאל בפענוח חלומו של נבוכדנצר. בכל המקרים הם לא מופיעים לבד אלא עם קבוצה אחרת, מה שמקל ומאפשר הצלבות מידע על מנת לזהותם. בבראשית ובשמות הם מופיעים יחד עם 'חכמים' ו'מכשפים', שהם על פי רוב הדעות העוסקים במזלות וכוכבים (אסטרולוגיה) והעוסקים בתורת הכישוף (מאגיה). בדניאל מופיעים בנוסף הקבוצות הבאות 'אשפים' ו'כשדים' שנוהגים להסבירם כחכמי הרפואה (כולל רפואות הנפש או פסיכולוגיה) ומטילי גורלות או חוזי עתידות. יוצא אם כך שפירוש המילה חרטומים כנראה לא יהיה עוסקים בכישוף, מזלות וכוכבים או חוזי עתידות. למרות שיש נטייה בקרב חז"ל וחלק מהראשונים¹ לראות בחרטומים סוג שונה של מכשפים, כנראה חזקים ביכולתם, ננסה למצוא את תפקידם בכוח בצורה מעט שונה.

חכמי הלשון הראשונים ניסו לזהות את מקור השם הייחודי 'חרטום', ר' אברהם אבן עזרא רואה בזה מילה בעברית בעלת שורש מרובע ח.ט.ם., רש"י רואה בזה מלה מורכבת: חר טמי, כלומר הנחרים בעצמות, סוג של מעלים באוב ואחרים רואים בזו מילה במצרית.

¹ הרד"ק ביאר את הפסוק בכך ש-"וַיַּעֲשׂוּ גַם הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם" מוסב על החכמים והמכשפים. כלומר ויעשו גם הם, החכמים ומכשפים שמכונים יחדיו חרטומי מצרים, בלהטיהם כן. שאר הראשונים בעקבות חז"ל דגלו בדעה שמדובר בסוגי מכשפים שהשביעו שדים או עסקו בכישוף רגיל. לפי פירושים אלו לא ברור מדוע טרחה התורה לציין אותם בקבוצות נפרדות, לא רק בשמות אלא גם בהופעתם בבראשית וכן בכתובים בדניאל, וצריך עיון.

"לא נתברר מקור מילה זו. יש גוזרים מן השורש ח.ר.ט. – במשמעות של חקיקה וכתובה, כלומר יודעי כתיבה. יש גוזרים אותה מחוטם (שבהמשך התפתח בשפה העברית למילה חרטום במשמעות של אף, דבר המוביל את השאר כמו אף שמוביל את הגוף, חרטום הספינה וכו') והכוונה למובילי העם. ודעת קצת הראשונים הוא שמדובר במילה מצרית אף על פי שעד כה לא נמצאה במצרית הקדומה מילה דומה לזו".

בלשן יהודי ממוצא ערבי ערך מחקר מקיף ב-1927 בנושא השוואת השפה העברית למצרית, ומסיק שבאמת במצרית הקדומה אין מילה תואמת ומקור השם נותר מעורפל. אולם הוא כן איתר מילים שעשויות היו להרכיב את השם הנ"ל. ובכך הוא מעלה השערה כי המילה מורכבת מ-'חר' ו-'חרי' שמשמעותו במצרית 'מעל', אחראי. ו-'טם' שמשמעותו 'ספרים'. ואם כך ייתכן שהכוונה לאנשים שאחראים על הספרים וכתבתם, מלומדי כתב. ובאמת חוקרי העת העתיקה גילו שבמצרים התפתחו שלושה סוגי כתב במקביל. כתב הכהנים – שעסק בענייני דת, טקסים ואלילים. כתב העם – כתב פשוט שכתבו האנשים הפשוטים בשווקים ובבתים.² – ציורים שאיש מלבדם לא היה יכול לפרש וטמן בחובו סודות מדעיים³ שהוצפנו מההמון. תופעה כזו של הסתרת מידע 'גבוה' מהציבור, הייתה ידועה ומצויה עד תקופת ההשכלה. כדברי הרמב"ם – "לא תחשוב כי החכמה ה-להית לבד היא הנמנעת מן ההמון, אבל רוב חכמת הטבע... ואין זה אצל בעלי תורה לבד, אבל גם אצל הפילוסופים, וחכמי האומות מקדם היו מסתירין הדברים בהתחלות ומדברים בהם בחידות..." (מורה נבוכים א, יז).

אם דרכינו עד עתה נכונה מתגלה לעינינו כי אותם חרטומים הם למעשה המדענים של אותה התקופה⁴ (וכן הוא פירושו של אברבנאל במילת חרטומים בבראשית).

פרעה נתן אמון גדול יותר במדע מאשר בכוחות הכישוף. ולא בכדי, המדע הפך את מצרים למעצמה טכנולוגית מרשימה. מבנים מרשימים, מתקנים מיוחדים ועוד עשרות פיתוחים טכנולוגיים בחסות המדע הותירו את העולם כולו נדהם. עד היום מתפעלים מהאדריכלות במצרים שמתחשבת בגורמים אסטרונומיים מזעריים ומבליטה את חכמתם. לא פלא אם כך שהכישוף שהיה ידוע כמוגבל (אין ביכולתו

² אותו בלשן טוען שהשם 'כתב חרטומים' בעברית לא ניתן לכתב הציורים כיוון שכתבו אותו החרטומים, אלא כיוון שרבות מהתמונות בכתב הזה הם דמויות של עופות עם 'חרטום', ובעצם המשמעות היא 'כתב העופות'. בימינו השם 'כתב חרטומים' מתייחס לכתב בלתי קריא זאת מפאת הדמיון לכתבם שרק הם יכלו לפענח ואחרים לא יכלו להבינו.

³ בחפירות ארכיאולוגיות, בפירמידות ובמקומות אחרים נמצאו כתבים הילוגרפים, חרטומים רבים. חלקם עסק בתחום המדעי אולם הרוב הכיל סיפורים לגבי היסטוריית מצרים. בתור אנשים שאחראים על הכתבים, ייתכן והם נחשבו גם כהיסטוריונים של אותה העת, כמצוי שהוחזקו באומות רבות בקרב השלטון כותבי 'דברי ימים' (אף שהמודעות ההיסטורית של בני אדם החלה בערך בתקופת ירידת ישראל למצרים ומועטים הם כותבי היסטוריה מתקופות קדומות יותר).

⁴ תיאוריה שהועלתה רצתה לקשר אותם לעיר חרטום שבסודן. העיר חרטום ('חדק פיל' בערבית מודרנית, צורת עיקול הנהרות סביב העיר) ממוקמת במקום מפגש שני הנהרות 'הנילוס הכחול' ו'הנילוס הלבן' שמוצאם מאתיופיה, ומתאחדים בחרטום ומשם זורם הנילוס המאוחד לים התיכון. הנילוס שהוגדר זמן רב כנהר הארוך בעולם, זורם למרחק של 6,700 ק"מ לערך, והוא מהווה את מקור החיות העיקרי במצרים עד שאף הפכו אותו לאליל. כיוון שהנילוס כה גורלי לחיים במצרים, שליטה בזמני עלייתו על גדותיו ושינויי התנהגותו היוותה הכרח וגורם חיוני. אנשים שגדלו באזור מפגש הנהרות ליצירת הנילוס, ודאי הבינו יותר בטיב הזרימה לפי עונות השנה ופיתחו תורה מדעית שלמה בנושא. אלה נשכרו למצרים בכדי לעזור בפיתוחה ועל כן נקראו 'חרטומים'. מלבד היותם בקיאים במדעי הטבע של הנילוס ודאי היו בקיאים במדעים אחרים. אולם למעשה העיר חרטום הוקמה רק ב-1821 ואז ניתן לה השם, ואם לא נאמר שהשם ניתן לה בעקבות מסורת עתיקה על שם המקום ואולי על יישובה, התיאוריה הזאת תישלל. ואולי על כגון דא נאמר 'אל תיתנו לעובדות להרוס תיאוריה נאה'.

לספק מזון בשנות רעב או לפתור בעיות אחרות), לא היווה את משענתו המרכזית של פרעה. המדע, לעומתו בהבנת הטבע, היה כמעט חסר מעצורים. על כן החרטומים הם אלה שמתמודדים מול משה ואהרן. פרעה דרש מהם להראות לו איך מבוצעים ה'תרגילים' של משה. והם הראו לו. "וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחֲרָטְמִים" – במטה שהפך לנחש, בדם ובצפרדע הם הסבירו לפרעה איך זה עובד מבחינה מדעית. קצת מילים גבוהות, קצת ניסויי מעבדה מעט אחיזת עיניים והנה גם הם יצרו 'מכה' משלהם. "וַיַּחֲזֶק לֵב פְּרָעָה" – בעקבות הוכחות מדעיות אלו, הוא ראה שיש הסבר למה שעשו משה ואהרן, וגם אם לא הצליחו למצוא לו פתרון להסרת המכה, הדבר היה מובן. כי הרי לטבע יש חוקים ולא בנקל ניתן לשבש תהליכים טבעיים שהחלו, כגון הפסקת גשם. סביר להניח שפרעה ביקש ממכשפיו להסיר את המכה, אך חזה בכישלונם. מהחרטומים, לעומת זאת, מראש הוא קיבל את העובדה כי אין בכוחם להתערב בהליך טבעי שהחל אלא לייצר או להבין הליכים כאלו. מדע וטבע זה היה שם המשחק. עד מכת כינים. במכה זו נכשל המדע לראשונה. "וַיַּעֲשׂוּ כֵן... לְהוֹצִיא אֶת הַכִּינִים וְלֹא יָכֻל" (ח, יד) – בתקופתם ועד המאה ה-18 היה ברור לכולם שכינים יוצאות מהעיפוש והעפר. לא היה צריך להיות מדען בשביל לדעת זאת, אפילו ילדי המצרים הכירו בעובדה בסיסית זו. הקב"ה מצווה את אהרן לחזק תפיסה זו "נִטָּה אֶת מִטְּךָ וְהָךְ אֶת עַפְרֵי הָאָרֶץ וְהָיָה לְכִנָּם" (שם יב), בהוצאת הכינים מהעפר יש משום אימות התפיסה כי משם נוצרים הכינים⁵.

החרטומים ודאי חשבו לעצמם שכעת זו תהיה משימתם הקלה ביותר וכי לא יתקלו בבעיות. אולם הם ניסו בדרך הטבע שוב ושוב, ולא הצליחו להוציא כינים מהעפר. ממש פלא עצום! ותגובתם לפרעה לא איחרה להגיע "אֶצְבַּע יְהוָה הוּא" (שם טו) – לא 'יד-להים' אלא אצבע. אמנם הם הכירו בכך שיש כאן התערבות אלילית כלשהו אך היא התערבות מזערית. לא מכת הכינים היא תוצר הכוח העליון כי אם העובדה שאינם מסוגלים להוציא את הכינים מהעפר הוא מוכרח להיות מעשי-ל כלשהו, שהרי זה בניגוד גמור לטבע! לפתע כשהמדע נתקע הם נשארים אובדי עצות ונאלצים להודות בכח עליון, במשהו מעל הטבע. לכן "וַיַּחֲזֶק לֵב פְּרָעָה" (שם) גם לאחר ניסיונם הכולל, כי הרי הוא גם יודע שמדובר בתופעה טבעית שאמורה לעבוד, וכנראה שעל ידי כח עליון כלשהו מנע משה את הצלחת הניסוי. למעשה, בניגוד להסבר הרווח החרטומים לא כשלו ונסתלקו בבושת פנים. הם מצאו תירוץ. במכות הבאות ערוב ודבר, לא היה להם יותר מדי מה להפגין כיוון שלא משה או אהרן ערכו 'טקס' לעשיית המכה אלא היא באה ישירות מה'. אולם בשחין, כשמשה חוזר 'לעשות' את המכות הם גם רוצים לחזור לבמה ולהתמודד מולו. "וְלֹא יָכֻלוּ הַחֲרָטְמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשָּׁחִין" (ט, יא) – החרטומים חשבו להחזיר את אמון פרעה בהם בהצגת שחין, אולם ההשתתפות נבצרה מהם עקב מחלה שפגעה בהם בניגוד למכות עד עתה שלא פגעו בהם פיסית, כהדגשת התורה "כִּי הָיָה הַשָּׁחִין בְּחֲרָטְמָם וּבְכָל מִצְרָיִם" (שם). מכת השחין הזאת, כדברי המלבי"ם, נשארה בהם לעולם, ועל כן מכאן ואילך לא יכלו לשוב ולתמוך בפרעה. ●

אבי מרגוליס, מחזור כט, מתגורר בירושלים, קופירייטר.

⁵ מעניין לראות שתפיסה 'מדעית' זו עומדת במחלוקת יסודית בהלכות נטילת נשמה בשבת:

"אמר רבי ירמיה: רבי אליעזר היא, דתניא, רבי אליעזר אומר: ההורג כינה בשבת - כהורג גמל בשבת. מתקיף לה רב יוסף: עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר אלא בכינה, דאינה פרה ורבה... אמר ליה אביי: וכינה אין פרה ורבה? והאמר מר: יושב הקדוש ברוך הוא וזן מקרני ראמים ועד ביצי כינים! - מינא הוא דמיקרי ביצי כינים" (שבת קז:).

מחלוקת שנסבה בדיוק סביב שאלה זו של דרך יצירת הכינה. כיום שממצאי המדע מראים כי כינה אכן פרה ורבה, נזקקים גדולי התורה לבחון מה לעשות עם פסיקת ההלכה שקבעה שאין בהם הריגה כיוון שהם באים מהעפר.

משמעותה של כתיבה ויצירה בעולם התורני

נאמר בתורה: "לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשנים בנחלתך אשר תנחל בארץ אשר ה' ילהיך נתן לך לרשתה" (דברים יט, יד). ועיין ברמב"ם שלא זו היא דווקא בארץ ישראל, שם מסיג גבול נחלה עובר לא רק על 'לא תגזול' אלא גם על האיסור הזה, אבל בחו"ל אינו עובר אלא על לאו של 'לא תגזול'. נראה שטעם הדבר הוא שלכל שבט ניתנה נחלה בארץ ויש לו קשר עמוק לאותה הנחלה, על כן דווקא בארץ הלקיחה אינה רק עבירה על 'לא תגזול' באופן הרגיל אלא גם ביטול הקשר המיוחד בין האדם לנחלתו, בבחינת "ולא תסב נחלה ממטה למטה" (במדבר לו, ט).

והנה יסוד זה של קשר האדם אל נחלתו המיוחדת לו נדרש על-ידי חז"ל גם לעניין לימוד התורה. בספרי דברים (שופטים קפח) נאמר: "מנין למחליף דברי ר' אליעזר בדברי ר' יהושע שהוא עובר בלא תעשה, תלמוד לומר 'לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשנים'". למדים אנו מכאן כי תורתו של כל אחד היא חלקו ונחלתו. ומכאן, שאם אדם זוכה לתורה היא הנחלה המיועדת לו בדווקא, ומתגלה דווקא אצלו, ואם כובש אותה בקרבו ואינו מפרסם אותה בבתי מדרשות, הרי הוא כגזול את הרבים שהרי אור זה וגוון זה של התורה לא ניתן לאחר, ורק על ידו יכולה תורה זו להתגלות בעולם.

ועוד רמזו חז"ל - "וקנה לך חבר" (אבות א, ו) = וקנה (בקמץ) לך חבר. כאשר אדם כותב את דברי תורתו, הכתיבה מסייעת לו לגבש את רעיונותיו ולבחון את בהירותם. טבעו של רעיון הוא שכל עוד הוא לא יוצא החוצה הוא גלום ועמום, ורק כאשר הוא בא לידי ביטוי ויוצא החוצה, הוא מלוטש ומעובד. הכתיבה עצמה הופכת את התורה ליותר ברורה גם מבחינת הלומד עצמו. היא מלמדת את האדם להבהיר את מחשבותיו, שכל עוד הם נמצאים רק במוחו הם לא מספיק ברורים ומפותחים, אך על-ידי הכתיבה וההוצאה הם הופכים להיות מוארים. הכתיבה מסייעת לחדש ולהפרות את החידושים.

בהקשר זה עוזרת הכתיבה בהקשר נוסף. המשנה באבות (ג, ה) מלמדת ש-"כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו", מהפסוק "השמר לך... פן תשכח את הדברים" (דברים ד, ט). הכתיבה מסייעת לאדם לשמור ולסכם את רעיונותיו ובכך להינצל מזה.

אך יש להוסיף על הדברים רובד נוסף. מצוים אנו לא רק ללמוד תורה אלא גם ללמד, וחלק עיקרי מהגדרת מצוות תלמוד תורה הוא ללמד לאחרים דווקא. הכתיבה מאפשרת לאחרים ללמוד את דברי התורה שאחד חידש או בירר, ואם זוכה הרי דבריו מתפזרים בבתי מדרש ורבים הוגים בהם.

הרב קוק באורות התורה כותב כי כשם שבמדע הכללי עיקר החכמה הוא יצירה, הרכבה וחידוש מדברים קיימים, אף בחיים הרוחניים כן. חכמתו של תלמיד חכם היא ביכולתו ליצור עולמות חדשים מתוך מה שלמד. במובן הזה גם עצם העלאת הספקות של הלומד היא ברת חשיבות, כיוון שעצם הספק והשאלה מובילים לתשובה ולפיתרון, כפי שניתן לראות בתלמוד במקומות רבים.

בנוסף לכל זאת, נצטוונו ללמוד תורה בחברותא, מפני שתלמידי חכמים מחדדים זה את זה בהלכה. איש מתקן את רעהו, הלה מקשה והלה מתרץ, והסוגיה מתרווחת. כאשר אדם מפרסם את דבריו, הם נתונים לביקורת ועולים לדיון על-ידי אחרים היכולים לתקנו ולהאיר את עיניו במה שנשמט ממנו. ולעיתים חידוש קטן שחידש יהיה בסיס לעולם גדול שאחר יבנה על יסודותיו. הכתיבה והפרסום יוצרים שיתוף בבניית

עולמה של תורה.

יש החוששים לכתוב כל עוד אין בידם רעיון מושלם, אבל צריך לדעת כי רבים רבים שכך חשבו ניחמו על כך בסוף ימיהם, כאשר נוכחו לדעת שאוצרות גדולים נשכחו מהם לעת זקנתם, וחבל על דאבדין ולא משתכחין.

אכן, הכתיבה מחייבת עמל ויגיעה, אבל אין התורה נקנית בלא עמל, ולפום צערא אגרא. ומלאה הארץ דעה

- את ה' כמים לים מכסים.

עידו פכטר

טוב טעם ודעת למדני

בעת לימודי בישיבה, כבחור צעיר המחפש את -להיו ובונה את אישיותו, תמיד הסתכלתי בקנאה החוצה, מעבר לחלונות בית המדרש, אל עבר המגדל שהוא בראש הר הצופים. עדיין לא הכרתי משם אישית אף אחד, אבל מספר לוויינים משם כבר הספקתי לפגוש, בעומק ספריית המכון. שם, בין הסדרים ובהפסקות, עם אישור ולפעמים בלי, הייתי פוגש את תשבי וכ"ץ, את רוטנשטרייך ואת ברגמן. יותר משהבנתי בספריהם התפעלתי מן הרוחב ומן העומק, מן הרהיטות ובהירות המחשבה, ובמיוחד מכל אותם עולמות שהיו סגורים בפניי – הפילוסופיה העתיקה והחדשה, כתבי הדתות השונים ועוד רבים. הנה, לראשונה ראיתי כי את הרמב"ם לא ניתן להבין ללא רקע בכתבי אפלטון ואריסטו, אבן באג'ה ואלפראבי, שריה"ל היה דמות בהרבה יותר מורכבת מאשר זה שנהוג להציג לנו בשרשרת ריה"ל-מהר"ל-ראי"ה, ואפילו שייטכן ולא רשב"י הוא שחיבר את ספר הזהר.

קנאתי. מתי אזכה לכך גם אני?

שפכתי את לבי בפני אחד מן הבוגרים מביני העניין שענה לי: באקדמיה מלמדים אותך מה האמת, ובישיבה מלמדים אותך מה טוב. ופרשתי לעצמי את דבריו. ישיבה היא הזמן שבו אדם בונה את עולמו הרוחני ומעצב את אישיותו. לא זה הזמן להתעסק באמת - לא בחוג הניאופלטוני ולא בהשפעתו של הגל על משנת הרב קוק. הרי אם עיון לומדים רק כדי לפתח את השכל ולרכוש כלים עיוניים שיועילו לנו בהמשך, ואם לימוד הבקיאות נעשה רק לשם הבנה של העיון שנלמד כדי לרכוש כלים להמשך, ואם הקביעות נעשות רק כדי לסגל סדר יום עם משמעת עצמית כדי שנוכל לשבת מרוכזים בסדרי הבקיאות שנעשים כדי לרכוש הבנה בסדרי העיון שנעשים כדי שיהיו לנו כלים טובים בהמשך... מדוע שאת לימודי המחשבה נלמד כדי לדעת אותם באמת? נסתפק במה שטוב לעשות, בבניית עולם רוחני כפי שרבותינו רוצים שנעצב – כי ככה יהיה לנו יותר קל, כי ככה נהיה באמת יותר טובים. אבל לא בגלל שזו האמת.

התבגרתי.

הנה אני באקדמיה, שומע את המרצים. לומד שכתובתו האיזוטרית של הרמב"ם הסתירה את היותו כופר במעלת משה רבנו ובהשגחה, שומע כיצד רס"ג בלבב את משנת אריסטו כדי שתתאים לשיטתו, לומד כיצד הקבלה היא המצאה מאוחרת ואילו מוטיבים נוצריים השתרשו ביהדות. הבטתי בחלון, ראיתי את מבנה הישיבה. קנאתי. כמה מרוקנים לנו כאן את עולמם החי של חכמינו. כמה מתעלמים מן המסרים של

הטקסטים ובמקומם רק מתמקדים בשאלה איך ומתי ועל ידי מי נכתבו. כמה חסרה כאן עבודת האדם, תיקון המידות ולימודי רוח – פשוטם כמשמעם.

באין ספרי רבותיי בספריה המרכזית פניתי לאינטרנט לשמוע מעט מדבריהם. תחושות מלפני שנים שבו והציפו אותי כאחת. כמה נעים ורך היה לשמוע שוב את אותן שיחות משיעור אלף, כמה טוב היה לחזור לרגעים ההם בהם נצבטים מיתרי הלב וברצונך באמת להיות אדם טוב יותר. אמנם, בל נטעה. ידעתי לשים את האצבע בדיוק היכן הרב לא דייק והיכן אפילו הוא אמר דברים שאין להם שוב בסיס. אך האמת היא שבאותם רגעים זה לא היה משנה בכלל.

שחתי את שבלבי לאחד מחברי מביני העניין. זה עולם האמת אמר לי, אתה כבר לא חי בעולם שכולו טוב. כאן כבר לא תזכה בצל"ש כשתכוון לדעת גדולים; ההפך מכך – תקבל ציון אפס. כאן יהיה עליך לבקר ולשקול, לא לקבל שום דבר כמובן מאליו. כאן תתנשא בגאווה שרק בידך האמת וכל השאר פשוט דוברים שטויות. אתה ואפסך עוד.

התעצבתי.

איש אמת אני אך גם לב טוב יש לי. לעתים אהיה מוכן לוותר מעט על האמת כדי לחזק את הטוב ולעתים ארשה לעצמי להיות מעט פחות טוב כדי להוציא את האמת לאור, אבל לעולם לא אסכים לחיות רק בצד אחד של המשרעת. אינני רוצה להתחמק בחשרת הלילה כדי לקרוא ספרי "מינות" במקלט אפל ולא להיות בוש בכך שאני שומע מישהו שמלמד רמב"ם בלי לעבור קורס מבוא על משנת אריסטו. ברצוני לאחד את העולמות, לחיות בשניהם בשלווה וללא סתירה.

אך משום מה נראה שהעולם עדיין לא הצליח למצוא את הנוסחה לכך. השנים מביאות את הישיבה להתבצר בעמדתה, לפחד מדעות שונות ולשלול כל טיעון הנושא אופי מחקרי, ואת האקדמיה לנעול את שעריה ולזלזל בכל מה שעומדת מאחוריו חשיבה ישיבתית. והרי הדבר פשוט לא הגיוני: בשני המקומות לומדים את אותם ספרים, נושמים את אותן דמויות. היעלה על הדעת שיהיה פער עצום כזה ביניהם? הגיעה העת שמשהו מן הצדדים יתנער ויפתח עצמו לאופקים רחבים הזרים לו כעת. השאלה היא רק מי ירים ראשון את הכפפה.

הבהרה: הדברים דלעיל אינם מתיימרים לשקף את המציאות האמיתית בשני המוסדות וכמובן שלא מכוונים לדמות כזו או אחרת. הדברים נוסחו במכוון באופן מוקצן כדי להעביר מסר ולא נאמרו במטרה להוריד מערכו של איזה מוסד או איזושהי דמות אלא ההפך.

עידו פכטר, מחזור כה, מתגורר בנתניה, סטודנט לתואר שני במחשבת ישראל.

תּוֹרַת חַיִּים

וּפְרָצוּ יְשִׁיבוֹת וְשִׁמְחוּ צִיּוֹנִים
עַל מְזוּג נִמְנָעוֹת לְלֹא אוֹפִי
עָבְרוּ הַיּוֹבְלוֹת, וְאִז עֲדָנִים
וּמִצִּיּוֹן לֹא יֵצֵאָה כְּלִילַת יָפִי

וְרַק חֲנֻרֵי הַפְּנִים עוֹד כָּתְבוּ וְרָשְׁמוּ
שִׁיטוֹת, בְּאוֹרִים, פְּלִפּוֹלִים חֲדָשִׁים
בְּעֵזֶם – מְלַחֲמֶתָה שֶׁל תּוֹרָה לְחֲמוּ
בְּשׁ"ס וּפּוֹסְקִים חֲמוּשִׁים

וְרַב צִיּוֹנֵי גְבוּ כְּבָר הוֹשֵׁחַ
עֵינָיו אִז כְּהוּ מְרוֹב צַעַר
לֹא יוֹדְעִים תִּלְמִידָיו מִיְהוּ ט"ז, מִיְהוּ ש"ך
תּוֹעִים בְּגִמְרָא כְּבִיעֵר

אֶת שָׁנוֹת לְמוֹדֵם מְלַבֵּם כְּבָר הִסִּירוּ
כֶּף לְמִדּוֹם רַבָּנִים – תִּגְדֵּל וְתִפְרָח
זֶה מַחְשָׁב מִתְכַּנֵּת, זֶה לּוֹמֵד עַל "חֲבִירוֹ"
עַל תּוֹרָתוֹ, תּוֹרַת נֶצַח, הָאֵל כְּבָר יִטְרַח

נִשָּׂא קִינָתוֹ מְשׁוֹרֵר שְׁסָרַח
עַל עוֹרוֹ הַחֹרֵר שֶׁל מִתְמִיד
אוֹי, אָמַר רַבָּא, קוּלוּ נֶאֱנַח
שׁוּוֹה לוֹ הוֹנָה וְעֵתִיד

הוֹמְנִיסֵט מְהֻלָּל שֶׁבַחַר בְּחַיִּים
הַמִּיר אוֹר תּוֹרָה בְּאוֹר שְׁמֵשׁ
כְּבוֹדָה בְּמִקוּמָה – זוֹהֵי קֶרֶן סְתָרִים
תַּחַת עוֹד צֶדֶק שֶׁל אֲמֵשׁ

שָׁמַע אִז פְּרוּשׁ אֶת קוֹל הַקִּינָה
וְקָרָא הָאֲסָפוֹ אֶל הַדְּגָל!
גְּדוֹל הוּא דוֹרְנוּ, מִפְּלֵא דוֹר בִּינָה
הַמְקָרִיב נִשְׁמָתוֹ עַל כָּל סִמָּל

צָרְתוֹ פְּעוּטָה – אֵךְ חֲפֵץ הוּא חַיִּים!
וּמֵהֶם תְּרַבּוֹת קֹדֶשׁ יִתְקִין
תּוֹרָה וְעוֹלָם יִחַבְּרוּ הַקְּרָעִים
אֲחֻדוֹת הַדּוֹרָה בָּם נִסְכִּין

(שיר זה לקוח מתוך ספר הביכורים של דוד דנטלסקי – 'ארבעים יכנו', ניתן להזמין את הספר בחנויות הספרים, וכן באתר האינטרנט של הוצאת 'אופיר ביכורים')

דוד דנטלסקי, מחזור ל, מתגורר בקרני שומרון, תלמיד הישיבה.